

Lausunto

VATT/177/07.01/2021

VATT/178/07.01/2021

20/05/2021

Asiantuntijalausunto Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle

Tuomas Pekkarinen, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus

Asia VNS 1/2021 vp Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko**Asia VNS 3/2021 vp Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda 2030:sta Kohti hiilineutraalia hyvinvointiyhteiskuntaa**

Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta on pyytänyt lausuntoa Valtioneuvoston koulutuspoliittisesta selonteosta sekä Valtioneuvoston selonteosta kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda 2030:sta Kohti hiilineutraalia hyvinvointiyhteiskuntaa. Erityisesti valiokunta on pyytänyt näkökulmaa siihen, minkälaista osaamista kestävän kehityksen tavoitteiden toteutuminen edellyttää ja miten suomalainen koulutusjärjestelmä voi tukea näiden syntyä ja ylläpitämistä läpi elämän.

VATT käsittelee tässä lausunnossa sitä, miten koulutuspoliittisessa selonteossa esitetyt linjaukset koulutuksen ja tutkimuksen kehittämiseksi 2040-luvulle asti ovat sopusoinnussa Agenda 2030:n tavoitteiden kanssa ja missä määrin näitä linjauksia varten selonteossa osoitetut voimavarojen, raken- teiden ja ohjauksen muutokset ovat linjassa näiden tavoitteiden kanssa.

Agenda 2030:n tavoitteista koulutusjärjestelmän kannalta oleelliset ovat seuraavat tavoitteet:

Tavoite 1: Poistaa köyhyys sen kaikissa muodoissa kaikkialta

Tavoite 4: Taata kaikille avoin, tasa-arvoinen ja laadukas koulutus sekä elinikäiset oppimismahdollisuudet

Tavoite 8: Edistää kaikkia koskevaa kestävää talouskasvua, täyttä ja tuottavaa työllisyyttä sekä säällisiä työpaikkoja

Tavoite 13: Toimia kiireellisesti ilmastonmuutosta ja sen vaikutuksia vastaan

Koulutuspoliittisessa selonteossa esitettävät koulutukselliset tavoitteet voidaan tiivistää seuraavasti: jokaisella lapsella on oltava oikeus laadukkaaseen varhaiskasvatukseen, peruskoulun oppimistulokset kääntyvät nousuun ja oppimiserot pienenevät, koko nuorten ikäluokka suorittaa toisen asteen tutkin- non ja vähintään 50 prosenttia nuorista aikuisista suorittaa korkeakoulututkinnon. Lisäksi kaikille pyritään tarjoamaan mahdollisuus kehittää ja uudistaa osaamistaan työuran eri vaiheissa sekä nostea- taan suomalainen tutkimus korkealle kansainväliselle tasolle.

Yksi tärkeimmistä koulutuspoliittisen selonteon esiin nostamista konkreettisista toimenpiteistä on op- pivelvollisuuden laajentaminen. Agenda 2030:a koskevassa lausunnossa oppivelvollisuuden laajen- taminen mainitaan yhtenä keinona huono-osaisuuden riskitekijöiden ja ylisukupolvisuuden

vähentämiseksi (Tavoite 1) sekä tasa-arvoisen ja laadukkaan koulutuksen takaamiseksi (Tavoite 4). Kansainvälinen tutkimuskirjallisuus tukee sitä johtopäätöstä, että oppivelvollisuuden laajentaminen hyödyttää erityisesti matalan koulutustason perheistä tulevia nuoria ja siten todennäköisesti vähentää huono-osaisuuden riskiä ja sen ylisukupolvisuutta. Yhdysvalloissa 27 osavaltiota on pidentänyt oppivelvollisuutta 17. tai 18. ikävuoteen vuosien 1970 ja 2005 välisenä aikana. Oreopoulos (2007) on tutkinut näiden uudistusten vaikutuksia lopulliseen koulutukseen ja työmarkkinatulemiin. Tutkimuksen tulosten mukaan yhden vuoden lisäys oppivelvollisuusiikään nostaa koulutusvuosia 0.12 vuotta per oppilas. Oppivelvollisuuden pidentäminen 18. ikävuoteen vähensi koulupudokkaiden osuutta 2.4 prosenttiyksikköä, mikä on tuntuva vaikutus, kun lähtötaso on 13.4 prosenttia. Saavutetulla koulutustason lisäyksellä on myös tuntuva vaikutus työmarkkinatulemiin: työttömäksi jäämisen todennäköisyys pienenee 3.6 prosenttiyksikköä ja vuositulot kasvavat 10.7 prosenttia. Lisäksi kansainvälinen tutkimuskirjallisuus on osoittanut, että oppivelvollisuuden pidentämisellä on positiivisia vaikutuksia myös muihin hyvinvoinnin kanssa korreloituneisiin tulemiin. Oppivelvollisuuden pidentäminen on vähentänyt rikollisuutta, parantanut terveystulemia, vähentänyt teiniraskauksia ja parantanut kognitiivisia kykyjä (Messacar ja Oreopoulos, 2012). Vaikka näiden tutkimustulosten soveltuvuus suomalaisen kontekstiin ei ole aivan suoraviivaista, voidaan tutkimustulosten kuitenkin katsoa tukevan sitä, että oppivelvollisuuden laajentaminen tukee Agenda 2030:n tavoitteiden saavuttamista.

Toisena toimenpiteenä tavoitteiden 1 ja 4 saavuttamiseksi esitetään varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nostaminen. Tämä tavoite on perusteltu varhaiskasvatuksen positiivisten vaikutusten sekä pohjoismaalaisittain matalien osallistumisasteiden valossa. Koulutuspoliittisessa selonteossa esitetään kuitenkin hyvin vähän konkreettisia keinoja tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Vaikka kotihoidon tuki ja sen kuntalisäyskäytännöt nostetaan esiin yhtenä todennäköisenä syynä mataliin osallistumisasteisiin, ei selonteossa kuitenkaan esitetä näiden tukien muutoksia yhtenä keinona nostaa osallistumisastetta.

Agenda 2030:n tavoitteiden mukainen siirtyminen hiilineutraaliin talouteen johtaa todennäköisesti merkittäviin muutoksiin talouden rakenteessa ja osaamisen kysynnässä. Näitä osaamisen kysynnän muutoksia on vaikea ennakoida, joten sekä hiilineutraaliin talouteen siirtymisen että samaan aikaan tapahtuva teknologisen muutoksen aikaansaama työn kysynnän murros korostavat jatkuvan oppimisen merkitystä. Jatkuva oppiminen edellyttää toimivaa aikuiskoulutusjärjestelmää. Suomessa on kansainvälisesti katsottuna suuri aikuiskoulutuksen osallistumisaste ja aikuiskoulutus on vahvasti subventoitua. Aikuiskoulutuksen vaikuttavuudesta on kuitenkin vähän suomalaista tutkimusta (Arbetsmarknadsekonomska rådet 2018; Forslund (2019)). Ruotsissa aihetta on kuitenkin tutkittu laajasti ja järjestelmien samankaltaisuudesta johtuen ruotsalaiset tutkimustulokset lienevät informatiivisia myös suomalaisessa kontekstissa. Ruotsalaisten tutkimusten mukaan aikuiskoulutuksen vaikutukset ovat hyvin heterogeenisiä. Yleisellä tutkintoon johtavalla aikuiskoulutuksella on positiivisia tulo- ja työllisyysvaikutuksia pitkällä aikavälillä. Sen sijaan ns. epämuodollisella aikuiskoulutuksella ei ole havaittu olevan positiivisia työmarkkinavaikutuksia. Näiden tutkimustulosten valossa aikuiskoulutuksen mahdollisuuksiin on syytä suhtautua varauksella.

Helsingissä 20.5.2021

Mikael Collan
Ylijohtaja

Tuomas Pekkarinen
Tutkimusprofessori

Lähteet:

Arbetsmarkandsekonomisa rådet, (2018), Olika vägar till jobb, Rapport från Arbetsmarknadsekonomisa rådet.

Forslund, A. (2019): "Employment outcomes and policies in Sweden during the recent decades", IFAU Working paper 2019:15.

Messacar, D. ja P. Oreopoulos, (2012): "Staying in school: A proposal to raise high school graduation rates", Discussion Paper 2012-07, The Hamilton Project, Brookings Institute.

Oreopoulos, P., (2009): "Would more compulsory schooling help disadvantaged youth? Evidence from recent changes to school-leaving laws", teoksessa J. Gruber (toim.) *The Problems of Disadvantaged Youth*, National Bureau of Economic of Research.